

ATT BYTA TRYGGHET MOT FRIHET

Eget företagande som professionaliseringsstrategi bland socionomer

Författare:
Amanda Haraldsson
Jennica Bjurman

Socialhögskolan vid Lunds Universitet
SOPA 63
VT12

Handledare:
Karin Kullberg

ABSTRACT

Authors: Amanda Haraldsson and Jennica Bjurman

Title: From safety to freedom - entrepreneurship as a professionalization strategy among social workers [translated title]

Supervisor: Karin Kullberg

The aim of this study was to examine outcomes/results of Social Workers' choice to commence working in private practice. We wanted to identify the advantages and disadvantages respondents believe exist and if being in private practice has any impact on social workers professional role compared to working in the public sector?

In order to answer our questions we used semi-structured interviews and chose to interview seven social workers all of whom are all sole practitioners in private practice. We used the theory of profession to analyze the empirical material.

The study revealed that the respondents primarily decided to work in private practice to escape from bureaucratically controlled organizations and to achieve personal development and freedom. Several of the respondents reported believing they have achieved a more distinct professional role through working in private practice, which can be interpreted as a professionalization strategy. We also found a conflict between the freedom that comes with being in private practice and economic insecurity which is a result of competition from larger companies. However having financial security is also a significant priority which makes it difficult for respondents to stay in private practice, maintaining the highly valued freedom and more distinctive professional role. The result is that many of the respondents were/may be forced to return to work in an organization to achieve financial security.

Keywords: social worker, one-man firm, professionalization strategy

Nyckelord: socionom, eget företagande, professionaliseringstrategi

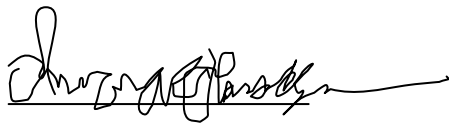
FÖRORD

Vi vill rikta ett stort tack till alla Er som har ställt upp och deltagit i vår undersökning. Tack för att Ni tog Er tid och för de intressanta samtalen som gjorde vår undersökning möjlig.

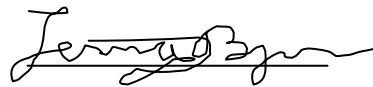
Vi vill även rikta ett varmt tack till vår handledare Karin Kullberg som har hjälpt oss genom hela arbetsprocessen, tack för alla dina konstruktiva synpunkter.

Tack även till Er som har tagit Er tid att korrekturläsa vår uppsats.

Lund, maj 2012

Amanda Haraldsson

Jennica Bjurman

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
PROBLEMFÖRMULERING	2
SYFTE.....	3
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
METOD	4
VAL AV METOD	4
URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	5
INSAMLING AV MATERIAL	5
PRESENTATION AV RESPONDENTERNA	6
GENOMFÖRANDE AV STUDIEN.....	7
TILLFÖRLITLIGHET.....	8
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	8
LITTERATURSÖKNING	9
BAKGRUND	10
PRIVATISERINGENS FRAMVÄXT INOM OFFENTLIG SEKTOR	10
DEBATTEN KRING PRIVATISERING I SOCIALT ARBETE.....	10
PRIVATISERING SOM ETT KOMPLEMENT TILL OFFENTLIG SEKTOR	11
TIDIGARE FORSKNING	12
INTERNATIONELLA UTBLICKAR.....	13
TEORI	15
VIKTIGA BEGREPP UR ETT PROFESSIONSTEORIETISKT PERSPEKTIV	15
PROFESSIONSTEORINS UTVECKLING.....	15
PROFESSIONSTEORI IDAG	16
PROFESSION OCH PROFESSIONALISERING	16
PROFESSION OCH ORGANISATION	17
TEORETISK VÄGLEDNING FÖR ANALYSEN	17
ANALYS	19
ORGANISATION	19
<i>Att gå från anställd till att starta eget företag</i>	19
PROFESSION	20
<i>Individens förutsättningar att förändra</i>	20
<i>Autonomi - en känsla av frihet</i>	21
<i>Rollen som företagare</i>	22
<i>Att hitta sin nisch</i>	23

MARKNAD.....	25
<i>"... en skala mellan frihet och trygghet."</i>	25
<i>"Det är lite skräckfylld beundran"</i>	27
<i>Att hjälpa andra kontra att sälja en tjänst</i>	28
TILLBAKA TILL EN ORGANISATION.....	30
<i>När osäkerheten blir för stor</i>	30
DISKUSSION	32
GÅR DET ATT VARA SOCIONOM OCH EGENFÖRETAGARE?	32
FRIHETENS PRIS.....	33
FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	34
REFERENSER.....	35
ELEKTRONISKA REFERENSER	37
BILAGA 1.....	38
INFORMATIONSBREV	38
BILAGA 2.....	39
INTERVJUGUIDE	39

INLEDNING

Om du hör ord som entreprenör och egenföretagare tänker du då på en socionom? Kanske inte, då majoriteten av alla yrkesverksamma socionomer arbetar inom den offentliga sektorn. Socionomers roll inom den offentliga sektorn började i samband med att den nordiska välfärdsmodellen växte fram under mitten av 1900-talet då Sverige satsade på en omfattande offentlig sektor och där socionomer fick en tydlig roll (Wingfors, 2004). Sedan mitten av 1900-talet har Sverige förändrats och under de senaste åren har privata verksamheter vuxit fram. Den här förändringen kan beskrivas som en "welfare mix" (Österberg, 2003:82), det vill säga att den privata servicen och till viss del olika ideella föreningar kompletterar den offentliga servicen. Utveckling beror så väl på politiska beslut som på att medborgarna har fått ett mindre förtroende för staten som serviceutförare. Det har därför skapats ett större utrymme för privata verksamheter att verka, vilket har gjort att statens och kommunernas roll har förändrats till att nu också vara beställare av olika tjänster (Ibid.).

Privatisering kan enligt Dellgran och Höjer (2005b) förklaras som att något offentligt eller statligt läggs ut på marknaden av ideologiska eller finansiella skäl. Detta kan ske då den offentliga sektorn inte har lyckas tillfredsställa kundernas behov vilket ger privata aktörer ett större utrymme (Ibid.). En mixad välfärd ger, vid sidan av offentlig verksamhet, en fri marknad vars syfte är att vara effektiv och innehålla valfrihet för kunderna. Till skillnad från offentlig byråkrati där politiker tar beslut om hur servicen ska produceras ska aktörerna på marknaden istället anpassa sig efter kundernas behov och ge dem större inflytande (Norén, 2006). Brist på resurser i kommunerna leder därför till att ansvaret för välfärden avregleras vilket innebär att fler privata företag kan konkurrera sig in och användas som leverantörer.

Denna förändring har skapat nya förutsättningar för socionomer att röra sig från det offentliga till det privata. Forskningen i Sverige (jmf. Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008) tyder dock på att rörelsen mot privata verksamheter inom socialt arbete går betydligt långsammare än i länder som England, USA och Australien, där privatiseringen är mer utbredd. I dessa länder finns därför mer forskning om hur privatisering har påverkat socialarbetarnas roll (Ibid.). Dessa länder skiljer sig ideologiskt mot Sverige, trots det finns det tydliga tendenser på att privatiseringen växer även i vårt svenska samhälle och hur påverkar det då socionomens roll?

Problemformulering

I Sverige finns idag cirka 41 000 yrkesverksamma socionomer (Saco, 2012). Majoriteten av dessa arbetar inom den offentliga sektorn samtidigt som privata verksamheter växer inom socialt arbete. I Sverige finns idag forskning kring privatisering men det finns inte lika mycket forskning om socionomer som har startat eget företag. (Liljegren, Dellgran & Höjer, 2008).

I denna uppsats kommer vi att presentera en diskussion kring socionomer som har startat eget företag och varför de har gjort det. Vår teoretiska utgångspunkt är professionsteori där vi ställer oss frågan om den professionella rollen har förändrats i och med företaget samt om företagandet är en professionaliseringsstrategi.

Vi kommer inte att beröra större privata verksamheter inom till exempel vård och omsorg även om det skulle vara intressant att undersöka om det påverkar socionomens professionella roll. Vi kommer istället att avgränsa oss till den enskilda socionomen som har startat eget företag som konsult, handledare eller psykoterapeut och undersöka hur det har påverkat deras professionella roll? Vissa anser att det finns en motsättning i att vara socionom och ha eget företag, Palmås (2003) beskriver många människors reaktion

Alternativt följer en utläggning om att det faktiskt inte går att sammanföra "socialt" och "företagande" till ett meningsfullt koncept. De båda begreppen är ju ömsesidigt uteslutande; det sociala står i motsats till företagandet. (Palmås, 2003:7)

Vi vill i vår undersökning ta reda på om det finns en sådan motsättning som Palmås beskriver, går socialt arbete och företagande ihop? Finns det en etisk konflikt i att vara socionom och egenföretagare? Hur upplever de som har startat eget företag att det är att vara företagare jämfört med att vara offentligt anställd? Är det möjligt för socionomer som är egenföretagare att etablera sig och stå upp mot den konkurrens som finns på en öppen marknad?

I vår undersökning kommer vi att diskutera likheter och skillnader av våra respondenters svar till vilka anledningar de hade till att starta eget företag och vad som påverkade dem till att fatta det beslutet? Vi är även intresserade av att ta reda på vilka för- respektive nackdelar det finns med att vara socionom och egenföretagare, hur de upplever sin situation samt hur de tror att andra exempelvis, kollegor, andra företag och vänner ser på deras företag.

Syfte

Vårt övergripande syfte är att utifrån en professionsteoretisk utgångspunkt analysera socionomers motiv till att starta eget företag samt hur företagandet påverkar den professionella rollen.

Frågeställningar

- Varför startar socionomer eget företag, vilka är drivkrafterna?
- Vilka för- och nackdelar finns det som socionom att ha eget företag jämfört med att vara anställd?
- Finns det någon skillnad mellan socionomers professionella roll som företagare jämfört med att arbeta offentligt?
- Kan det egna företaget ses som en form av professionalisering?

METOD

I metodkapitlet kommer vi att redovisa hur vi inhämtat vårt material och hur vi har tolkat det. Vi kommer att beskriva vilken forskningsstrategi som vi har utgått ifrån, vilka intervjupersoner vi har valt och hur vår arbetsprocess har gått till. Vi kommer även att ta upp vilken tillförlitlighet vårt arbete har, vilka forskningsetiska riktlinjer vi har följt och hur vi har sökt efter relevant litteratur.

Val av metod

Inom samhällsvetenskaplig forskning finns det två olika forskningsstrategier för att få fram empiri, dessa är kvantitativ eller kvalitativ metod (Bryman, 2011). Skillnaden mellan dessa är att kvantitativ är mer inriktad på siffror, mätning och hypotesprövning av en teori. Kvalitativ metod är mer inriktad på ordet och relationen mellan hur människor uppfattar sin omgivning kopplat till teori (Ibid.). För att uppfylla vårt syfte har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod. Vi har använt oss av våra respondenters egna berättelser som vi sedan har tolkat utifrån vår teoretiska utgångspunkt.

För att få fram vår empiri har vi använt oss av kvalitativa intervjuer. Genom intervjuer blir det möjligt att komma åt människors upplevelser, erfarenheter, åsikter och så vidare. (May, 2001). Detta ska vara utgångspunkten i vår uppsats. Arbetet ska genomsyras av våra respondenters åsikter och personliga upplevelser. En intervju kan ha olika former, såsom strukturerad, semistrukturerad eller ostrukturerad (Bryman, 2011). Beroende på vilken som väljs kan det finnas olika fördelar. Vi har valt att använda oss av en semistrukturerad intervju som är en blandning av strukturerad och ostrukturerad. Fördelarna är att vi som intervjuare inte är fast i en strukturerad mall utan kan ställa relevanta följdfrågor som dyker upp under samtalsgången (Bryman, 2011), samt att den intervjuade har större utrymme att kunna prata fritt utifrån sina egna ordval (May, 2001). Till vår semistrukturerade intervju har vi valt att använda oss av en intervjuguide (se Bilaga 2). Vår intervjuguide är uppbyggd kring olika teman som berör våra frågeställningar. Enligt Trost (2005) ska en intervjuguide struktureras upp enkelt och helst läras in i ryggmärgen så att intervjun kan ha en oavbruten samtalsstämning vilket vi har försökt att skapa i våra intervjuer.

Urval och avgränsningar

I vår studie har vi använt oss av ett målstyrt urval, då vi vill att våra respondenter ska kunna uppfylla vissa kriterier som vi har för att kunna besvara våra frågeställningar (Bryman, 2011). Våra kriterier är att intervjupersonen måste ha en socionomexamen, driva eget företag i stunden och bedriva sin verksamhet i södra Sverige. Vi har valt södra Sverige som en geografisk avgränsning på grund av praktiska skäl såsom till exempel den tidsbegränsning som är ramen för uppsatsen.

Förutom att vi hade de nämnda kriterierna är det viktigt att inte få för ”lika” intervjupersoner utan en variation mellan dem. Trost (2005) beskriver det som att ”Urvalet skall helst vara heterogent inom den givna homogeniteten” (Trost, 2005:117). Med våra kriterier får vi en homogenitet samtidigt som vi får en heterogenitet, då vi har använt oss av ett målstyrt urval och kunnat välja olika arbetsområden som våra urvalspersoner bedriver sitt företag inom. Vi har intervjuat sju stycken socionomer och enligt Ahrne & Svensson (2011) är mellan sex till åtta intervjupersoner tillräckligt för att kunna säkerställa att empirin är oberoende av individuella värderingar och personligheter. Genom att våra respondenter arbetar som psykoterapeuter, handledare och som konsulter inom olika områden får vi en heterogenitet. I vår analysdel har vi valt att ge våra respondenter fiktiva namn, för att skapa en personlighet i deras svar istället för att använda oss av siffror eller nummer.

Insamling av material

Som tidigare nämnts har vi använt oss av semistrukturerade intervjuer och intervjuat totalt sju personer. För att finna våra intervjupersoner har vi använt oss av akademikerförbundet SSR:s (Sveriges Socionomers Riksförbund) egenföretagarkatalog, där vi har funnit personer som har eget företag. Vi har även sökt på Internet samt i tidningar. När vi sedan hade en lista med namn ringde vi upp dem och de som var intresserade av att ställa upp på en intervju bokade vi en tid med. Av de vi ringde tackade alla ja till att ställa upp på en intervju och vi fick därför snabbt ihop våra sju intervjupersoner. I samband med samtalen skickade vi vårt informationsbrev till dem (se Bilaga 1). I vårt informationsbrev skrev vi att vi var flexibla till vilken tid och plats som intervjuerna skulle genomföras vilket har inneburit att vi har träffat våra intervjupersoner på deras kontor, i grupprum på Socialhögskolan, på kafé samt hemma hos en. Intervjuerna har varat mellan 50- 90 minuter och vi två författare har båda deltagit i alla intervjuerna.

Innan vi började vår intervju frågade vi om det gick bra att spela in intervjun, alla förutom en svarade att det gick bra. Vi respekterade att personen inte ville bli inspelad och organiserade så att en av oss intervjuade medan den andre förde anteckningar. För de övriga sex respondenterna använde vi oss av en inspelningsfunktion på mobilen och intervjuade gemensamt. Fördelarna med att spela in var att vi kunde få ut ordagrant vad respondenterna sa och i vilket tonläge (jmf. Trost, 2005). Nackdelarna med inspelning är att det kan vara tidskrävande att transkribera och för oss blev det knappt 100 sidor transkriberad text som vi kodade.

Presentation av respondenterna

I tabellen nedan beskrivs våra respondenters fiktiva namn, deras arbetsområde samt hur deras arbetssituation ser ut, om de arbetar enbart i företaget eller om de har en anställning utöver företaget.

Respondenter	Arbetsområde	Arbetsituation
Anna	Utredare, alkoholrelaterat	Företagare och anställd
Börje	Handledare	Företagare
Emelie	Konsult	Företagare
Karin	Psykiater	Företagare
Lotta	Konsult inom arbetsmiljö	Företagare och anställd
Monica	Rådgivning	Företagare och anställd
Siv	Handledare	Företagare och anställd

Respondenterna har alla läst socionomprogrammet, tre av respondenterna tog sin examen på 1970-talet, två på 1980-talet, en på 1990-talet och en på 2000-talet. Gemensamt för respondenterna är att alla har studerat kurser utöver socionomprogrammet, bland annat nämner de kurser i organisationspsykologi, arbetsrätt och ledarskap. En av respondenterna har vidareutbildat sig till psykiater, en har disputerat utomlands och en har studerat transaktionsanalytisk psykiateri. Fyra av respondenterna berättar att de har läst kurser i att starta eget företag, ekonomi och entreprenörskap.

Genomförande av studien

Genom vår studie har vi försökt att vara så neutrala och objektiva som möjligt. Bryman (2011) menar att det är viktigt att försöka vara värderingsfri men att det är svårt då allt vi gör utgår ifrån de val vi har gjort och som har styrts av våra värderingar. Detta är vi medvetna om och har därför sett det som en stor fördel att vara två stycken författare, då har vi har kunnat vara självkritiska och reflekterande under vår arbetsprocess. Vår förståelse inom ämnet var begränsad, vi visste ingen som hade eget företag och ville ta reda på om det fanns socionomer som var egenföretagare och inom vilka områden de arbetade. Under våra intervjuer fick vi en ny förståelse av hur det är att vara egenföretagare som socionom.

Att genomföra en kvalitativ studie innebär att det är vi som träffar våra intervjupersoner personligen samt att det är vi som tolkar materialet. Det kan finnas en risk med kvalitativa intervjuer och det är att man känner sympati för målgruppen (Bryman, 2011). Vi har därför under hela vår arbetsprocess haft en reflekterande dialog med varandra för att kunna hålla oss så neutrala som möjligt. Innan intervjuerna läste vi på om ämnet och skrev tillsammans en intervjuguide med semistrukturerade frågor som skulle öppna till samtal med intervjupersonerna (se Bilaga 2). Efter varje intervju reflekterade vi över de intryck som vi hade fått, därefter transkriberade vi våra intervjuer.

När vi var klara med transkriberingen valde vi att sätta upp olika kodningsteman som enligt Bryman (2011) gör det möjligt att se likheter och skillnader mellan respondenters svar. Vi delade upp kodningarna mellan oss och läste båda igenom alla texterna var för sig och kodade dem. Vår vetenskapliga tolkningsansats till vårt insamlade material och kodningar har varit en blandning av hermeneutisk och fenomenologisk ansats. Det betyder att vi är medvetna om att människans kontext har betydelse och vi har tolkat utifrån hur våra respondenter har beskrivit sin situation. Vi har försökt att finna förklaringar i de kausala sambanden vi har sett mellan våra respondenter (Ibid.).

Efter vår tolkning började vi att skriva analysen med hjälp av vår empiri och teori. Med få undantag har vi under hela arbetsgången arbetat tillsammans. När vi väl började skriva valde vi att dela upp så att vi skrev på olika delar av uppsatsen, för att effektivisera skrivandet. Efter varje del har vi båda läst igenom texten och haft en dialog om hur vi ska disponera och formulera oss för att kunna vara värderingsfria. Alla våra långa diskussioner har varit viktiga för oss i vår arbetsprocess då vi båda har varit lika mycket delaktiga genom hela arbetet.

Tillförlitlighet

Vi har i vår uppsats som författare strävat efter en så hög tillförlitlighet som möjligt utefter arbetets omfattning. För att en uppsats ska ses som tillförlitlig krävs det att den uppfyller vissa kriterier, vilket inom kvalitativ forskning är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman, 2011). För att uppfylla dessa krav har vi varit noggranna med att beskriva vårt metodval och genomförandet på ett tydligt sätt för att det ska kunna vara upprepningsbart i en liknande studie. Vi har valt en specifik målgrupp och har genom arbetet försökt att granska det så värderingsfritt som det har varit möjligt. Tillförlitligheten i en kvalitativ undersökning kan vara svårare att säkerställa än en kvantitativ studie, där siffror och bortfall kan ge en tydligare bild av tillförlitligheten i det insamlade materialet.

Etiska överväganden

För att säkerhetsställa våra intervjupersoners integritet har vi följt de forskningsetiska riktlinjerna som är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet, 2012). Nedan kommer vi att beskriva hur vi har gjort för att uppfylla dessa krav.

– Informationskravet innebär att alla som berörs av forskningen ska informeras om syftet med undersökningen. Vi tog kontakt med de aktuella personerna och informerade om att vi studerar på Lunds universitet och skriver kandidatuppsats. Därefter beskrev vi vad vi ville undersöka och varför, samt att om de ville delta så gör de det på en frivillig basis. Vi skickade därefter vårt informationsbrev (se Bilaga 1). I brevet informerade vi om att vi kommer att skydda informationen de ger och att de kommer att vara anonyma i texten. Att intervjupersonerna känner sig välinformerade är av stor betydelse, förutom att skicka brevet har vi dessutom upprepat informationen innan varje intervju.

– Samtyckeskravet innebär att alla som deltar i forskningen ska göra det frivilligt och har rätt att själva bestämma när och om de inte längre vill delta. Vi har informerat våra intervjupersoner om att det är frivilligt att delta i vår undersökning och att de när som helst har rätt att avsluta sitt deltagande.

– Konfidentialitetskravet, innebär att vi skyddar deltagarnas information säkert. Vi berättade att de enda som kommer att läsa transkriberingarna är vi och vår handledare och att allt förarbete efter godkännande av uppsatsen kommer att raderas. Vi har även avidentifierat

intervjupersonerna i uppsatsen genom att ge dem fiktiva namn och enbart generellt beteckna inom vilket område de arbetar då det kan ha en relevans i kontexten, detta för att säkerhetsställa deras anonymitet.

– Nyttjandekravet innebär att vi enbart använt det insamlade materialet till vår kandidatuppsats och inte kommer att använda det i andra sammanhang. (Vetenskapsrådet, 2012).

Litteratursökning

Vår kandidatuppsats handlar om socionomer som har valt att starta eget företag, vilket vi har valt att tolka ur ett professionsteoretiskt perspektiv. För att finna relevant litteratur och tidigare forskning har vi sökt i olika databaser och även kontaktat forskare direkt för att få tillgång till deras forskningsmaterial. Vi har genomfört litteraturundersökning på databaser via Lunds Universitet som Summon, SocINDEX (via EBSCOhost) . Vi har även sökt utanför Lunds Universitets databaser på till exempel google.se med inställning scholar och libris.kb.se. I vår sökning har vi använt oss av socialt arbete (social work) i kombination med svenska samt engelska ord som privatisering, eget företag, entreprenörskap, professionalisering, profession och så vidare.

BAKGRUND

Privatiseringens framväxt inom offentlig sektor

Nya lagar som LOV (Lagen Om Valfrihetssystem) har gjort det lättare för kommuner och landsting att sälja ut vissa områden på entreprenad vilket har gjort att fler privata verksamheter inom till exempel äldreomsorgen har startats (Regeringen, 2008). Förutom offentliga upphandlingar skapar privatisering en ökad konkurrens och en större valmöjlighet bland kunderna att välja utförare av en viss tjänst (Söderström et al., 2001).

Regeringens mål har från 2006 varit att förenkla villkoren för företagarna genom att minska deras administrativa kostnader och förenkla krångliga regler (Regeringen, 2012). Dessa förändringar är enligt Sundin och Thörnquist (2006) liknande de organisationsförändringar som skedde i samband med bland annat konjunkturförändringar och den ökad arbetslöshet under 1990-talet, då det blev en ökning av antal småföretagare. Detta har hållit i sig ändå in till 2000-talet då det fortfarande sker en markant ökning av antal småföretagare. Den största delen av de företag som startar är enmansföretag (Ibid.). Enligt Sundin (2006) är det allra vanligaste scenariot att det är en anställd person som tar steget och startar eget företag.

Debatten kring privatisering i socialt arbete

Hjältinnan och kapitalisten, dessa två begrepp speglar enligt Liljegren et al. (2008) hur synen och debatten kring privatisering i socialt arbete har rört sig sedan mitten av 1980-talet. Privatiseringen i samhället har som nämndes i inledningen ökat markant sedan 1990-talet och det innebär att fler offentliga tjänster utförs av privata företag. Det innebär också att det antal socionomer som startar eget företag tycks öka. Författarna menar att debatten kring privatisering inom socialt arbete hade två tydliga sidor, en för och en emot. De som var positiva argumenterade för detta, genom att benämna de enskilda företagarna som smarta och framgångsrika. De som startat eget företag hade tidigare arbetat inom den offentliga sektorn men ville genom att starta eget företag få mer flexibilitet, självständighet och kunna hjälpa andra grupper än den offentliga verksamheten. Det handlade om att de ville komma ifrån den stela och byråkratiska ram som fanns i den offentliga sektorn. Här visas en bild av hjältinnan, som vågat ta steget och trots motgångar lyckats med att starta eget företag. Det är också viktigt att framhäva att personen inte har gjort det för att tjäna pengar utan för att få mer frihet i sitt arbete (Ibid.).

De som ansåg privatisering vara negativt framhävde å andra sidan de stora, vinstdrivande företagen och menade att det enda som är viktigt för dessa företag är att tjäna pengar. De menade att det i dessa företag oftast anställs mindre kvalificerad personal och att risken för försummelse i vården var större och att konkurrensen mellan företagen var negativ. Här ses de stora företagen som kapitalister i motsats till hjältinnan som beskrevs ovan (Ibid.).

Privatisering som ett komplement till offentlig sektor

Österberg (2003) ger en beskrivning av hur egenföretagare i framtiden kommer att vara ett komplement till det arbete som idag mestadels utförs i offentlig regi och att dessa två olika arbetsmodeller kommer att stå sida vid sida istället för att konkurrera mot varandra. Liljegren et al. (2008) menar att privatisering verkar vara accepterat så länge det fungerar som ett komplement till staten och så länge det har en hög kvalitet och att det inte handlar om att tjäna pengar. Det verkar även vara mera accepterat när det är professionella personer som på eget initiativ startar företag jämfört när det är politiskt styrda beslut. Vidare menar de att utvecklingen mot privatisering både påverkar socionomers arbetssituation och samtidigt beror på deras aktiva val (Ibid.).

TIDIGARE FORSKNING

Det finns en uppsjö av forskning inom ämnet privatisering både nationellt och internationellt. Vårt val av ämne för kandidatuppsatsen hör till viss del ihop med den ökade privatiseringen. Vi har valt att beskriva den trend av privatisering som skett i Sverige och som tidigare skett i länder som USA, Australien, Kanada och England, för att sedan leda in på hur småföretagandet har utvecklats i Sverige. Vi har lyft fram privatisering och småföretagande i stort men lagt fokus på hur det har utvecklats och hur det ser ut inom det sociala arbetet, det vill säga socionomens yrkesfält.

I ett forskningsprojekt vid Göteborgs universitet "Professionsdriven privatisering? En studie av socialt arbete i privata former" har Peter Dellgran tillsammans med Staffan Höjer och Andreas Liljegren behandlat hur en omvandling av den offentliga sektorn har skett genom privatisering. Forskarna har undersökt på vilket sätt privatisering påverkar socionomens roll. Frågan är huruvida eget företagande kan ses som en professionell strategi för status och autonomi eller för att hantera missnöje inom den offentliga verksamheten. De menar att privatiseringen som ägt rum påverkar välfärdssystemet och den syn som finns på socionomer (Göteborgs universitet, 2012). Inom ramen för projektet har flera artiklar publicerats. I en av dessa (Liljegren et al., 2008), som beskrivits i tidigare kapitel, finns det en syn på företagaren som hjältinna, en framgångsrik person som har lämnat en stel byråkrati, medan de stora företagen ses som kapitalister som bara vill tjäna pengar. I en annan artikel (Dellgran & Höjer 2005b) har forskarna kommit fram till att utbildning och erfarenhet är viktigt för att genomföra en individuell professionalisering. De har sett ett antal orsaker till att människor väljer att starta eget, bland annat för att det finns lite handlingsutrymme och autonomi inom offentlig verksamhet och att de därför vill ha ett ökat sådant i det egna företaget (Ibid.).

Arbetslivsinstitutets vetenskapliga skriftserie "Arbetsliv i omvandling" (Sundin & Törnquist 2006) berör företagande inom olika områden och en rad olika författare har skrivit om hur anställda blir företagare, om entreprenörskap inom socialt arbete och om vilka identiteter olika anställningar ger.

I ett kapitel beskriver Sätre Åhlander (2006) en ökad företagsamhet i Sverige, hon menar då företag generellt inom alla områden och att det finns en mer positiv attityd bland människor till att starta eget. Utvecklingen mot fler företag kan både bero på en omvandling av samhället, det vill säga en förändrad syn på hur välfärden organiseras och på hur den politiska styrningen har förändrats. Författaren har sett att människor som är arbetslösa eller arbetar

deltid och därför inte kan försörja sig fullt ut väljer att kombinera med ett företag för att öka sin inkomst. Författaren har vidare sett att många väljer att vid sidan av sitt företag ha en anställning för att få en tillräcklig inkomst. Hon skriver därför att detta möjligen kan utgöra ett mellansteg för de företagare som vill övergå till att bedriva företaget på heltid eller att det helt enkelt kan vara lönsamt för företagaren att ha företaget som en bisyssla (Ibid.).

I ett annat kapitel av Österberg (2006) beskriver författaren hur det finska välfärdssamhället har utvecklats och hur marknaden fått en större betydelse för hur organisationen av välfärden har sett ut. Lagstiftningen har gjort att det har blivit lättare att använda privata bolag som utförare och detta har lett till att privata företag har fått en större betydelse i utförandet av sociala tjänster. Hennes resultat visar att de som är företagare känner att de får användning av hela sin kompetens i företaget. De är flexibla i sitt företag och villiga att förändra det efter den utveckling som sker och de behov som finns (Ibid.).

Sundin (2006) skriver i sitt kapitel om yrkesverksamma som lämnar sin anställning för att starta eget. Det finns en variation i varför människorna väljer att starta eget. Enligt henne beror det både på organisationen och på individen själv samt vilken klasstillhörighet eller i vilken livssituation individen befinner sig i. Författaren beskriver också en yrkesidentitet som handlar om att ha en identitet inom det yrke man arbetar istället för att ha en identitet som företagare. I första hand ser de sig som yrkesverksamma inom sitt område, till exempel som läkare och inte som företagare (Ibid.).

Internationella utblickar

Ur ett internationellt perspektiv jämför McDonald, Harris & Wintersteen (2003) socialarbetarens roll historiskt sett i Australien, England och USA. Socialarbetare i Australien har haft en mindre framträdande roll i välfärden jämfört med England där socialarbetarens roll har varit mer byråkratisk. I USA är välfärdsystemet inte lika utbrett som i England och de sociala försäkringarna har istället kommit i anknytning till arbetet. Oavsett socialarbetarens roll historiskt sett i dessa länder har författarna kunnat se att socialarbetarna har fått en allt tydligare roll inom privata verksamheter (Ibid.).

Carey (2008) beskriver hur stora förändringar gjorts världen över under de senaste årtiondena vad gäller organisationen av socialt arbete. Privatiseringen har spridit sig till att även innefatta olika former av välfärdstjänster. Detta har gjort att ansvaret för det sociala arbetet har förflyttats något, från staten mot olika privata företag. I England utvecklades privatiseringen i

socialt arbete inom äldreomsorgen redan i början på 1980-talet och spred sig snabbt vidare mot barnhem, hemtjänst och andra typer av tjänster. Detta gjorde att socialarbetarna som tidigare arbetat i statlig verksamhet tog ledningen inom de snabbt växande privata organisationerna (Ibid.).

Carey (2008) skriver vidare att i Kanada har de privata organisationerna också fått en större roll. Denna utveckling har också gjort att frivilligorganisationer har fått en större roll i att tillhandahålla sociala tjänster och att en del av det arbete som tidigare utfördes av professionella socialarbetare nu utförs av icke kvalificerad arbetskraft. Den statliga sektorn finns kvar men eftersom den gradvis avtar i styrka kommer framtiden möjligtvis leda till att flera delar av den offentliga sektorn säljs ut och ökar den privatiseringsprocess som redan pågår i Kanada (Ibid.).

TEORI

I detta kapitel kommer vi att beskriva utvalda delar av professionsteori som vi har funnit användbara till att analysera vårt insamlade material. Vi har valt denna teori för att kunna se hur socionomers professionella roll har påverkats av att de har startat eget företag.

Viktiga begrepp ur ett professionsteoretiskt perspektiv

Vi kommer att använda oss av en professionsteoretisk tolkning av vårt insamlade material. Nedan har vi valt ut några viktiga professionsteoretiska begrepp som vi kommer att använda oss utav.

Begrepp	
Altruism	Ett osjälviskt beteende, att ha en vilja att hjälpa andra människor utan att ha ett eget intresse (Freidson, 2001)
Autonomi	Betyder att en profession kan vara självständig och oberoende (Molander & Terum, 2008)
Diskretion	Inom professionsteori betyder diskretion att den professionella kan fatta ett professionellt beslut genom sin autonomi, kunskap och sin egen bedömning (Molander & Terum, 2008). På svenska översätts diskretion ibland till handlingsutrymme.
Jurisdiktion	Innebär att en profession får behörighet av andra, till exempel staten, att arbeta inom ett visst sakområde (Abbott, 1988)
Kunskap	Genom akademisk kunskap skapas kompetens inom ett visst område och denna kunskap gör att jurisdiktionen kan bibehållas (Abbott, 1988)

Professionsteorins utveckling

Molander och Terum (2008) konstaterar att begreppet profession är flertydigt och komplext och att definitionen av professionsbegreppet är något som har förändrats genom tiderna. Under mitten av 1900-talet presenterade Parson (1964) en definition av professionsbegreppet som kallades strukturfunktionalismen. Enligt detta synsätt är en profession autonom, självutvecklande och med altruistiska drag (Ibid.). Brante (2009) menar att som motpol till det strukturfunktionalistiska perspektivet kom under 1970-talet nyweberianismen.

Nyweberianismens definition av en profession är att den bildas genom att vissa arbetsuppgifter monopoliseras, en viss utbildning leder till behörighet inom ett visst arbete och då kan andra stängas ute. Detta beskrivs som en egoistisk syn på professionsbegreppet då både individen och det kollektiva är ute efter att utesluta andra grupper för att kunna skapa sin egen professionella sfär (Ibid.).

Professionsteori idag

Professionsteori beskrivs idag som en integrering av de ovan beskrivna perspektiven. Detta kan ses utifrån ett organisatoriskt- eller performativt perspektiv enligt Molander och Terum (2008).

I det organisatoriska perspektivet beskrivs hur en profession skapas utifrån interna och externa förutsättningar. De interna är att professionen skapar en autonomi, där yrkesutövaren självständigt kan sätta kriterier för sitt arbete. Den skapar även ett monopol inom ett visst område. Det externa är att professionen får behörighet från staten och allmänheten att de litar på professionens kompetens och därmed ger professionen en yrkesjurisdiktion. I det organisatoriska perspektivet är det viktigt att yrkesgruppen tar ansvar för att erhålla makt och status som den har genom att ha en god yrkeskodex (Ibid.).

I det performativa perspektivet ligger fokus enligt Molander och Terum (2008) på professionens färdigheter och praxis. En profession har en specifik kunskapsbas som används när den professionella identifierar en problematik och sedan resonera sig fram till att fatta ett beslut. Denna kunskap skiljer sig mellan olika professioner då varje yrkesgrupp har sina egna professionella glasögon som de använder när de tolkar ett problem. Förutom kunskapen ger de praktiska erfarenheterna den professionella yrkesutövaren en diskretion. Detta innebär att de med lång yrkeserfarenhet skapar en finkänslighet som gör att de kan göra professionella bedömningar utifrån sina förkunskaper ifrån flera enskilda fall. Diskretion är därmed något som enbart kan läras in av yrkeserfarenheter (Ibid.).

Profession och professionalisering

Upplevelsen av att känna sig professionell börjar redan i utbildningen då det är där en vi-känsla skapas. Studenter lär sig genom kurslitteratur hur socionomer ska vara och hur de beskrivs som yrkesgrupp vilket skapar en grundidentitet (Dellgran & Höjer, 2000).

En professionalisering kan ske på kollektiv- eller individnivå (Dellgran & Höjer, 2005a). Professionalisering på kollektiv nivå innebär att yrkesgruppen skapar ett förhållande och samspel med staten, andra professioner och allmänheten. Detta genom att upprätthålla sin status, auktoritet, diskretion och kontroll över utbildningen och arbetsområden. På den kollektiva nivån är det viktigt hur andra ser på yrkesgruppen eftersom det påverkar hur den uppfatta sig själv (Ibid.).

Professionalisering på individnivå är det som vi kommer att fokusera på i vår uppsats, det vill säga när personen själv utvecklar sin kompetens och skicklighet. I den individuella professionaliseringen ingår stor teoretisk kunskap med vidareutbildningar samt en lång yrkeserfarenhet (Dellgran & Höjer, 2005a). Enligt Liljegren et al. (2009) kan det vara en form av professionalisering att starta eget företag då motiven är som de skriver pull- och push faktorer till en professionsdriven privatisering. Pull faktorer innebär att individen vill förändras och utvecklas, den vill professionalisera sig medan push faktorn innebär att socionomen har tröttnat på det offentliga arbetets krav och byråkrati och därför väljer att starta eget företag. (Ibid.).

Profession och organisation

Att tillhöra en organisation ger ett medlemskap och en trygghet enligt Svensson (2008). En fördel med att vara i en organisation är att det går att ta tillvara på organisationens olika resurser såsom materiella, status, namn, rykte samt även andra medlemmarnas kompetens. Genom att samarbeta går det att skapa kollektiva resurser, vilket inte går att göra ensam. Att ingå i en organisation bildar också gränser eftersom en organisation består av en mängd olika ”regler, som normer, tradisjoner, kulturer, systemer, rutiner och så vidare.” (Svensson, 2008:131). Detta medför att kontrollen till viss del hamnar hos organisationen och detta i sin tur påvekar autonomi för de som arbetar i organisationen (Ibid.).

Teoretisk vägledning för analysen

Wingfors menar att ”...professionsbegreppet är till sin natur relationellt...” (Wingfors, 2004:16) vilket menas att en profession är beroende av flera faktorer och att i och med att tiderna förändras bör vi se professioner som något dynamiskt. Sammanfattningsvis är definitionen av professionsbegreppet varierande. Det finns dock en hel del viktiga begrepp i en professionsbeskrivning, bland annat de vi har valt ut och beskrivit ovan, nämligen altruism, autonomi, diskretion, jurisdiktion och kunskap. Dessa begrepp kommer att vara vår teoretiska

utgångspunkt och vi kommer att använda dem tillsammans med Freidsons (2001) tre logiker som beskriver hur organisationer, professioner och marknaden styr samhället. En *organisation* är byråkratisk och styrd av regler och kontroll, den kännetecknas av trygghet, förutsägbarhet och effektivitet. *Professioner* innebär däremot att det går att styra och kontrollera sitt arbete fritt och det görs utifrån den specifika kunskap som professionen har. På *marknaden* är det konkurrensen som styr, det vill säga kunderna har ett fritt val att välja vad de vill köpa och det styr hur marknaden utvecklas (Ibid.).

ANALYS

Organisation

Organisationer finns överallt, alla människor är medlemmar i någon organisation, från att vara samhällsmedborgare till att tillhöra lokala föreningar, därmed styr de till stor del samhället (Svensson, 2008). Enligt Freidson (2001) kännetecknas en organisation, som tidigare skrivits, av att det finns tydliga roller och en hierarkisk ordning av vem som styr över de anställda i organisationen. Det kan skapa effektivitet och förutsägbarhet samtidigt som den professionella yrkesutövaren kan få en minskad autonomi (Ibid.).

Att gå från anställd till att starta eget företag

I vår undersökning har vi kunnat utläsa ett gemensamt tema bland våra respondenter till varför de har valt att starta eget företag. De har velat bort ifrån offentlig verksamhet eftersom de inte har trivts i organisationen och de har tröttnat på den byråkratiska beslutsgången, det vill säga de regler och den kontroll som styr en profession i en organisation (jmf. Freidson, 2001). Flera av våra respondenter anser att beslutsförfarandet är långdraget inom offentlig sektor, då hänsyn måste tas till andra. Karin beskriver det som att "... det kan vara väldigt tungrott på en kommunal och statlig verksamhet". Detta kallar Liljegren et al. (2009) en push faktor, att vilja bort från något individen inte trivs med och som är en anledning till att byta arbetsplats eller starta eget företag.

Det var dock tre stycken av respondenterna som inte startade sitt företag på grund av push faktorer utan blev istället tillfrågade av sina arbetsgivare eftersom de ville kunna hyra in deras tjänster till organisationen. Lotta beskriver det såhär

... och då bad enhetschefen där mig att starta eget företag för att de ville behålla mina tjänster och då var jag tvungen att ha en F – skattsedel, så att jag kunde fakturera dem mina tjänster. (Lotta)

Bland våra respondenter har vi kunnat urskilja ett mönster då de flesta har rört sig från att ha arbetat i styrda organisationer till att starta eget företag och arbeta mer självständigt. Dellgran och Höjer (2005a) har forskat inom vilka områden socionomer har större möjlighet att professionalisera sig inom. De har kunnat se att det finns en obalanserad professionalisering bland socionomer. Av undersökningen har de sett att de som arbetar inom områden där de känner sig politiskt styrda, har en begränsad diskretion, autonomi och en myndighetsutövande roll oftare väljer att byta till områden med större professionaliseringsindikatorer såsom till

exempel inom familjeterapi, rådgivning etcetera (Ibid.). Monica som tidigare arbetade på ett socialkontor upplevde just att alla besluten "... kom uppifrån" och när hennes team splittrades och arbetsbelastningen kändes för tung så beslutade hon att "det var nu eller aldrig, antingen gör du något åt det nu eller så får du jobba kvar till du är 65...".

Enligt professionsteorins idealiska modell ska en profession skapas eller finnas i en bestämd organisation som styrs av den egna professionen till exempel jurister eller präster, som finns inom en specifik organisation med en egen jurisdiktion och autonomi (Molander & Terum, 2008). Organisationer har en stor betydelse för professionskapande och idag arbetar de flesta socionomer i organisationer inom den offentliga sektorn. Att arbeta i en organisation skapar en trygghet och en förutsägbarhet. Trots detta har de regler och den kontroll som också finns i organisationen som beskrivits tidigare, gjort att våra respondenter har tröttnat och valt att lämna organisationens trygghet.

Profession

I avsnittet nedan kommer vi att beskriva hur socionomens professionella roll har påverkats av att bli egenföretagare. Enligt Freidson (2001) ska en profession ha en specialisering och ha en hög diskretion som gör att professionen har en praktisk och outtalad skicklighet vilket leder till att den kan fatta egna professionella beslut (Ibid.).

Individens förutsättningar att förändra

Vi har kunnat se att förutom att vilja bort från en organisation finns det även en individuell drivkraft att vilja utvecklas personligt i sin professionella roll. Anledningarna till att starta eget företag kan vara olika men vi har kunnat se att det har stor betydelse i vilken livssituation man befinner sig i när företaget startas. Vi har sett att de som blev tillfrågade att starta eget företag gjorde det eftersom de tyckte att det var ett attraktivt erbjudande medan de övriga respondenterna startat sitt företag på egna initiativ. Av vår undersökning har vi funnit två komponenter till vad våra respondenter har ansett varit rätt tid till att starta eget företag, vilket har varit när det har fungerat både *privat* och *arbetslivsmässigt*. En av våra respondenter resonerade så här när hon startade sitt företag

... det är en stor risk att starta eget företag och man har definitivt inte tillnärmelsevis den tryggheten man har som anställd. Och så länge man har barn och försörjningsansvar och höga utgifter och sådant så är det svårt att starta eget. [...] när mina barn hade vuxit upp och klarade sig själva och man hade betalt av det mesta av allt som man skulle ha så att säga och var två som delade på utgifterna då var det ju lättare att ta det här beslutet än det var innan, det hade jag inte vågat. (Karin)

Hon startade sitt företag när hon hade förutsättningarna i livet att kunna göra det, hon var inte längre lika beroende av att ha den ekonomiska tryggheten som tidigare vilket gjorde att hon vågade satsa just då. En annan av våra respondenter resonerade liknande

... det var rätt livssituation, det var rätt i ekonomisituationen där efter femtio. (Monica)

De flesta av våra respondenter är över femtio år vilket kan bero på de privata skäl som nämnts ovan eftersom de har känt sig mogna att starta eget företag då de har varit i rätt livssituation och inte varit i samma behov av den tryggheten som finns i en anställning. Enligt Liljegren et al. (2008) är de som startar eget företag ofta, äldre och har lång arbetslivserfarenhet vilket kan styrka den andra komponenten som vi har kunnat utläsa från våra respondenter. Arbetslivserfarenheterna har gjort det möjligt för våra respondenter att knyta ihop och utnyttja den kunskap som de har samlat ihop under sitt yrkesliv. En av våra respondenter beskriver att hennes arbetslivserfarenheter som socionom har gjort att hon inte tycker att det är konstigt att ha eget företag då hon är van vid att arbeta självständigt både internt och externt, hon säger

Som socionom upplever jag att jag inte är beroende av att det måste finnas en assistent eller en sjuksköterska, eller någon annan profession eftersom att jag är ganska så hel i min profession, jag kan stå själv. (Anna)

Hon säger att hon är i hel i sin professionella roll och inte behöver andra för att kunna utföra sitt arbete. Hon kan därmed genom sin diskretion fatta självständiga beslut som är nödvändiga för hennes arbete.

Autonomi - en känsla av frihet

Motiven till att starta eget företag är push faktorer som tidigare nämnts i organisationsavsnittet där drivkraften är att vilja bort från en styrd organisation. Förutom push faktorer kan det även vara pull faktorer som är att individen själv vill förändra sin situation för att få en högre självständighet, status och kontroll (Liljegren et al., 2008). En viktig pull faktor i vår undersökning är självständighet och kontroll, det vill säga den frihet som kommer med det egna företaget. En av våra respondenter uttrycker det såhär

... man är ju väldigt mycket friare, det kanske är viktigt att säga också att det är någonting med det egna företaget som skapar en frihet. (Siv)

Frihetens tyngd ligger i att individen kan göra det den själv vill, till skillnad mot en anställning där personen är mer styrd och kontrollerad (jmf Freidson 2001, Svensson 2008). I det egna företaget är det bara företagaren som styr och påverkas av sina val. Nedan beskrivs

hur några av respondenterna upplever sin autonomi som företagare, de beskriver alla hur de självständigt kan kontrollera och styra sin arbetssituation.

... jag slipper ha en klump i magen, jag bestämmer arbetsbelastningen själv. Ingen bestämmer över en, man har ingen chef mer än sig själv. (Monica)

Så vill jag inte ha ett uppdrag för att jag tycker att det här känns inte bra, så skiter jag i det. (Lotta)

... det finns ju klara fördelar att jag är ledig hela sommaren och över julen 3 veckor på julen och 2,5 månad på sommaren. Så det är ju klart jättestor. Och det har jag varit hela tiden. (Börje)

Förutom friheten uttrycker många att det är viktigt att trivas på sitt arbete och ha möjlighet att kunna göra det som man tycker om. Ett exempel är Karin som kan ägna mer tid åt terapi än tidigare när hon var anställd. Anna anser förutom det att företagandet handlar om att kunna "utvecklas personligt". Dessa beskrivningar av autonomi som företaget ger kan jämföras med Kullbergs (2011) redogörelse av den proteanska karriären, där betoningen ligger på trivseln i arbetet och att ha en frihet och att växa och förflytta sig. Det är inte ekonomiska orsaker eller attraktiva jobberbjudanden som styr socionomers karriärval utan det är personliga värderingar, personlig utveckling och viljan att ha kontroll över sin karriär och de karriärval som görs (Ibid.). Liljegren et al. (2008) menar däremot att även status är en pull faktor. I vår undersökning har ingen av våra respondenter nämnt status som anledning utan de säger alla att de ville få en möjlighet att självständigt kunna bestämma och ha kontroll över sin arbetssituation.

Som framkommit ovan är autonomi ett begrepp som genomsyrar hela vår undersökning. Ur ett professionsteoretiskt perspektiv är autonomi viktigt för att en tydlig professionell roll ska skapas. Socionomer som är egenföretagare kan beskrivas som "... att de är helt autonoma och själva kan välja både klienter, arbetssätt och ramar för arbetet" (Svensson et al., 2008:86). Det är autonomi och handlingsutrymme som lockar med det egna företaget och vi kan se att många respondenter lyfter fram dessa faktorer och förklarar att det är just friheten som gör det värt att ta de risker som det innebär att starta eget. Det kan därmed ses som en individuell professionaliseringsstrategi att starta eget företag.

Rollen som företagare

Av våra respondenter kan vi se att de flesta identifierar sig med sin yrkesroll trots att de, som Anna uttrycker det, även är medvetna om att de måste ha ett "business mind" för att få intäkter. Detta kan skapa en rollkonflikt mellan företaget och yrkesidentiteten. Att identifiera sig med sitt yrke istället för med företaget kan få konsekvensen att fokuset hamnar på de

tjänster som utförs istället för att tänka på hur mycket som ska tas betalt för att företaget ska gå ihop. Inom socialt arbete är det ovanligt att skapa en företagsidentitet, istället ser socionomer företaget som en sysselsättning eller försörjning (Östberg 2003.) Börje till exempel som är handledare, var tvungen att starta sitt företag för att kunna vara handledare vilket gör att han ser sig själv som handledare i första hand, det gör att hans identitet finns i yrket (jmf Sundin, 2006). Monica anser att den stora skillnaden med att bli egenföretagare är att hon inte längre har en myndighetsutövande roll utan istället en rådgivande roll. Detta beskriver Svensson (2008) som att

Foretak har som regel en enkel kundrelasjon, mens offentlige myndigheter og serviceorganisasjoner har doble relasjoner, dels i forholdet til enkelte klienter og dels til politiske myndigheter og borgerne i allmennhet. (Svensson, 2008:135).

Monica behöver inte i sitt företag ha denna dubbla relationen, utan kan istället enbart ha en rådgivande roll gentemot sina kunder/klienter. Lotta ser att den stora skillnaden mellan att vara anställd och egenföretagare är att som konsult får hon ett uppdrag och då gör hon ett expertutlåtande och sedan går hon vidare. En konsult behöver inte vara med i alla processer och se till att det verkställs, utan har en tydlig och specifik roll.

Alla våra respondenter är överens om att deras professionella roll har blivit tydligare i och med att de startade sitt företag jämfört med när de var anställda. Våra respondenter anser att det går bra att kombinera att vara socionom och egenföretagare och menar att det inte finns en konflikt mellan dessa. De tycker tvärtom att företaget förtydligar deras professionella roll och gör att de kan professionalisera sig inom sitt område och utföra mer direkt kund- och klientarbete. Att respondenterna uppfattar sin roll som tydligare kan bero på att de i sitt företag har fått mer autonomi till exempel att de är sina egna chefer. De har också en tydligare jurisdiktion genom att de har en tydligare roll som utförare av en specifik uppgift. De delar som kännetecknar en profession har därmed blivit tydligare i och med det egna företaget (jmf. Molander & Terum 2008).

Att hitta sin nisch

Ur ett professionsteoretiskt perspektiv är utbildningen grunden till skapandet av en profession då den akademiska utbildningen gör att en profession blir specialiserad inom ett visst område och får legitimitet för det (Molander & Terum, 2008). Det är även i utbildningen som vi socialiseras in i en yrkesroll och vi frågade därför våra respondenter om företagande nämndes under socionomutbildningen? Alla våra respondenter sa samstämmt att det över huvudtaget inte pratades om det under studietiden.

Det fanns inte på kartan under studietiden, man pratade inte om företagande det var mest om socialtjänsten. (Monica)

Att det inte pratas om eget företagande under utbildningen kan därmed vara en orsak till att socionomer inte naturligt väljer att starta eget företag och det kan även vara som Svensson et al. (2008) skriver att det beror på att socionomutbildningen enbart ger en generell bas.

... ja redan när jag gick ut min socionomutbildning så tänkte jag att jag skulle vilja starta eget företag. Sen så tänkte jag själv, vad skulle det vara? Och så började jag jobba istället. Jag insåg att jag var tvungen att jobba ett tag först. (Anna)

Alla våra respondenter förutom ett undantag har väntat på rätt tid i livet innan de har startat företaget. Den som startade företag tidigare än alla andra hade arbetat som undersköterska innan hon började socionomutbildningen och startade sitt företag medan hon gick socionomutbildningen, hon beskriver det såhär:

... att gå ut som ny exad socionom bara sådär, jag hade fördelen att kunna göra det men det var genom att jag redan hade de kontakterna då. För annars jag är nog rätt ovanlig på så sätt, många är nog igång och jobbar ett antal år och sen kanske startar eget. (Lotta)

Trots att Lotta startade sitt företag redan innan hon var färdig socionom håller hon med de övriga respondenterna om att det krävs arbetslivserfarenheter och vidareutbildning. Hon anser att ett par år till efter socionomutbildningen nog är nödvändigt för att kunna starta eget företag.

Vidareutbildningen är viktigt för socionomer som startar eget företag då de ofta måste finna en nisch för att kunna professionalisera sig. Alla respondenter i vår undersökning har en högre utbildning och de flesta anser att det är viktigt som egen företagare att hela tiden våga förnya sig och uppdatera sig på vad som händer inom forskningen. Dellgran och Höjer (2005b) menar att den individuella professionaliseringen bland socionomer innefattas av vidareutbildningar, specialiseringar och ett ökat intresse av forskning, vilket vi även har kunnat utläsa från vår undersökning. Att socionomer väljer att vidareutbilda sig och få en större kunskap kan leda till att socionomers som yrkesgrupp får en tydligare jurisdiktion. Som socionom kan det vara viktigt att inte gapa för mycket när företaget startas

... vid min ålder så kan jag ju mycket, jag har ju bred erfarenhet jag har gått massor med utbildningar och så så det är ganska naturligt också på det viset att erbjuda ett brett fält. (Emelie)

Samtidigt krävs det att företagaren hittar en nisch för att kunna få uppdrag. Om det inte finns en nisch blir kunden osäker på vilken kompetens som företagaren kan erbjuda och väljer då eventuellt ett större företag för att kunna veta exakt vilka tjänster de köper. Det vill säga att

om man lämnar den offentliga sektorn, där majoriteten av socionomer arbetar, kan andra få en mer osäker uppfattning av den professionella yrkesutövarens kompetens som egenföretagare. Samtidigt kan socionomers breda kompetens ses som något positivt, något som skulle kunna användas som en marknadsföringsstrategi, en kunskap inom många olika områden.

Förutom en tydligare jurisdiktion som egenföretagare kan yrkeserfarenheter leda till en ökad diskretion. Med en ökad kompetens får socionomen en tydligare tjänst att sälja. Frågan är då hur många vidareutbildningar och hur lång arbetslivserfarenhet som krävs för att få en ökad diskretion? Vi har inte fått fram ett tydligt svar, dock är alla överens om att det är viktigt att hitta en nisch i företaget eftersom det är socionomen som är produkten som ska säljas och produkten måste vara tydlig så att kunden vet vad den köper. Wingfors (2004) menar att för att en professionell ska kunna ha en diskretion i sin yrkesutövning krävs en position där man tilldelats ett ansvar och en möjlighet att fatta beslut utan att någon behöver kontrollera det som görs. Ett möjligt svar kan därför vara, om man utgår från Wingfors, att alla socionomer som har startat eget företag har en diskretion eftersom de själva bestämmer i sitt arbete och det finns ingen som kontrollerar hur de gör eller vilka beslut de fattar.

Marknad

En fri marknad är enligt Freidson (2001) oförutsägbar och opålitlig. Den styrs av yttre faktorer såsom kundernas behov, ekonomiska svängningar och konkurrens. Som egenföretagare måste den professionella vara flexibel både geografiskt och i sin yrkesroll för att kunna överleva marknadens premisser (Ibid.). I avsnittet nedan kommer vi att beskriva hur marknaden har påverkat socionomers professionella roll.

"... en skala mellan frihet och trygghet."

Några av respondenterna i vår undersökning lyfter fram ekonomin som en fördel. De menar att deras företag har gjort det möjligt att göra saker som de kanske inte hade kunnat göra annars, till exempel att de kan välja att gå ner i arbetstid för att det är bra betalt.

Men som handledare har man 1500 kr/ timmen, det är säkert 10 gånger så mycket. Så jobbar de 40 timmar, så behöver jag jobba 4 timmar, så det är ju väldigt lukrativt och så har det alltid varit. (Börje)

Nej det är ju så alltså jag på 25 % företagande så har jag ungefär lika stor nästan inkomst på det som jag har på 75 % kommunal. Det är ju bara krasst så. Det är ju stora skillnader lönemässigt. (Lotta)

I Dellgran och Höjers (2005b) undersökning lyfter de flesta av de tillfrågade fram högre inkomst som en viktig fördel med att ha företag. Det framkommer även i vår undersökning att vinsten är viktigt för att kunna överleva som företagare men det är dock inte huvudsyftet med företaget då ingen säger att de har startat företaget för att kunna tjäna mer pengar (jmf. Kullberg, 2011). Freidson (2001) beskriver att en profession karaktäriseras av ett osjälviskt beteende, det vill säga att hjälpa andra framför att själv få vinning. Utifrån vår undersökning har vi tolkat det som att det inom socionomyrket finns en stark altruistisk tanke där syftet att hjälpa andra går före att tjäna pengar. Yrkesetiken i socialt arbete är enligt Österberg (2003) att människan hamnar i centrum för företaget och att det inte handlar om att ha en så hög vinst som möjligt. En av respondenterna poängterar också vikten av att pengar inte är det huvudsakliga syftet med företaget

Så att man får det här fokuset på individen annars så kan det bli en risk att man får ett fokus på pengarna. Då tycker jag att man är ute och cyklar om man jobbar med människor, det behöver inte utesluta varandra, men det ger en grund fokusering på just individen. (Anna)

En annan av respondenterna säger att det finns en romantiserad bild av egenföretagare och att det givetvis finns nackdelar med att vara egenföretagare som socionom. En egenföretagare är också en ensamföretagare vilket innebär att allt ansvar vilar på företagaren själv och det finns inte samma trygghet som i att vara anställd.

... en skala mellan frihet och trygghet. Man får vara beredd att lämna den här tryggheten för att få mer frihet men där det naturligtvis alltid finns en gräns beroende på hur man är och hur ens arbetsområde ser ut när det ena överväger det andra. (Karin)

En organisation skapar som tidigare nämnt en trygghet samtidigt en ofrihet. En fri marknad skapar däremot otrygghet samtidigt som det ger frihet. Denna balansgång mellan trygghet och frihet är något alla egenföretagare ställs inför och måste hantera. Flera av våra respondenter menar att denna balansgång måste accepteras för att kunna bedriva ett företag. Att ha en osäker ekonomi kan bero på yttre faktorer såsom konjunkturförändringar som påverkar möjligheten att få uppdrag, det handlar också om att företagaren själv bär ansvaret för sin inkomst och inte har en fast inkomst varje månad. Detta medför en otrygghet i att till exempel inte ha råd att bli sjuk eller att vara hemma med ett sjukt barn. Det betyder också att företagaren själv måste betala in pensionsförsäkring och semesterdagar då sådana förmåner inte tillkommer automatiskt som i en anställning. Några av respondenterna har haft inkomstglapp i perioder eller insett att de inte kan försörja sig helt på sitt företag. Detta har varit krävande och utmanande då det har varit "...oregelbundna inkomster eller inga inkomster alls." (Monica). Det gäller att lära sig att leva med den här otryggheten och att

kunna balansera den med friheten som Karin beskriver ovan. Emelie menar att det kan vara en personlighetsfaktor som gör att vissa klarar av att leva i den ekonomiska otryggheten, hon har mött människor som

... fråga mig vad ska du göra nästa månad? Nej det vet jag inte. – nej men gud vet du inte vad du göra, då har du ju ingen lön, nej jag har ingen lön, då måste jag ju hela tiden planera och lägga undan pengar och jag vet ju aldrig liksom hur mycket. (Emelie)

Det är därför viktigt att tänka längre fram och planera då en företagare måste vara beredd på att kanske inte få uppdrag under vissa perioder eftersom det är kundernas val och konkurrensen som styr marknaden. Det är alltså viktigt att planera sin ekonomi och att bygga upp en buffert för tider när det finns få uppdrag för att ha en möjlighet att överleva trots en mindre eller ingen inkomst alls. En annan nackdel som en av våra respondenter lyfter fram är att

Du är ju aldrig ledig, du har alltid saker som hänger över alltid saker som ligger, sitta här med laptopen och jobba alltid dåligt samvete. (Lotta)

Det tycks alltså krävas en viss personlighet för att kunna klara den stress det innebär att vara företagare. De flesta respondenter är överens om att det helt enkelt gäller att lära sig att leva i den ekonomiska otryggheten och att den övervägs av den frihet som företaget ger. De som inte upplever en ekonomisk otrygghet har en jämn kundkrets, det vill säga de ingår i upphandlingsavtal eller är "kända" som de uttrycker det inom sitt område och därför lättare får uppdrag. De som inte har den här tryggheten måste kämpa för att skapa den och då är det avgörande för företagaren att nå fram till kunderna för att trygga en inkomst.

"Det är lite skräckfylld beundran"

Monica säger att hon har mött en del skepsis då många undrar vem som ska kunna betala för hennes tjänster och om folk har råd och är villiga att betala för att få den hjälp hon kan erbjuda. Även andra av våra respondenter har mött liknande skeptiska kommentarer, många tror att de arbetar i bemanningsföretag och inte riktigt förstår att de har eget företag och hur det fungerar. Konsekvenserna av detta blir att företag hellre anlitar bemanningsföretag

... de förstår inte att de förlorar, alltså de vinner ju av att ta mig direkt ju, varför ska de gå till ett bemanningsföretag och betala mer till? det är ju mitt säljargument jag kan ju lägga mig lite under vad det kostar att ta in bemanningsföretaget. Ja för dem tar ju betalt för deras organisation, lokaler och sekreterare och allt vad de har, men det har inte jag, men de förstår liksom inte de har inte det tänket. (Emelie)

Som småföretagare är det enligt Sätre Åhlander (2006) inte ovanligt att känna sig utsatt i sin roll, att uppleva ett svagt stöd ifrån kunder, myndigheter och företagsorganisationer är vanligt.

En annan av våra respondenter tycker att det kan vara svårt att sälja in sitt företag, hon har vid två tillfällen varit med om att företag har velat anlita henne och att när allting har varit klart har de i slutändan ändrat sig och inte velat anlita hennes företag utan de har hellre velat anställa henne.

... då var det bestämt att jag kunde få det på mitt företag och nej då fick jag inte det, då var jag tvungen att vara anställd istället och det har ju påverkat mitt företag att jag inte ha kunnat styra in och jobba som egen och det här handlar om gamla organisationer. (Anna)

Socionomer som startar eget företag kan beskrivas enligt Liljegren et al. (2008) som hjältinnor, de startar ett företag för att hjälpa andra, istället för att ha ett vinstintresse. Samtidigt menar flera respondenter att de som socionomer och egenföretagare har svårt att slå sig in på marknaden. Organisationer vill hellre anställa dem än att hyra in deras företag eftersom de inte riktigt förstår att de tjänar på att ta in en konsult. Alltså möts de snarare av skeptiska blickar än som hjältinnor på marknaden. Det tycks finnas en tvetydig bild av socionomer som företagare, många av företagarna upplever skepsis och misstro från allmänheten samtidigt som det verkar finnas en viss status i att vara egenföretagare. Karin säger att hennes uppfattning är att många nog skulle vilja ha det likadant som henne. Att de skulle vilja ha företag samtidigt som hon tror att många har en lite förvrängd bild av företagandet genom att de bara ser det som är skönt att slippa och inte ser de krav och det arbete som medföljer med företaget. Samtidigt berättar Anna om att hennes kollegor inte riktigt förstår hennes företagande och att de enligt henne tycker att ”Det är lite skräckfylld beundran, lite skepsis och oro såhär.”

Att hjälpa andra kontra att sälja en tjänst

Som egenföretagare krävs det att du är entreprenör vilket innebär att du måste kunna sälja din produkt och marknadsföra dig. Östberg (2006) skriver att i människobehandlande företag så är produkten yrkesutövaren själv som måste sälja in sig själv och sina tjänster. Det innebär att

Företagaren är också företagets marknadsförare. Hennes/hans personlighet och förhållningssätt till kunderna fungerar hela tiden som reklam för företaget. Egenföretagaren är inte anonym (Österberg, 2006:146).

Flera av våra respondenter tycker att det är svårt att behöva sälja sig själv och sina tjänster hela tiden och ha en känsla av att inte kunna vara anonym. Socionomens yrkesetik är som tidigare nämnts att ha ett osjälviskt beteende och hjälpa andra och det kan vara svårt att få ihop med marknadsföringen. En av våra respondenter resonerar angående marknadsföring av sig själv

Gemensamt tema för oss som kommer ifrån offentlig sektor är att vi har svårt för att sälja oss själva, det har gjorts studier på det här att det finns en etisk konflikt liksom att ska jag ta betalt för mitt jobb, så det där har varit ett tema som har varit ganska spännande och där man har mött likasinnade som har samma upplevelse, man kommer från en kultur där man får hit patienter och så gör man det bra och helt plötsligt så ska man sälja sig själv, hallå kom till mig (Anna)

Flera av våra respondenter upplever att det finns en etisk konflikt som egenföretagare måste konfronteras med. Från citatet ovan beskrivs det att socionomer och andra professioner som har arbetat inom offentlig sektor inte är vana vid att ta plats och marknadsföra sig. Några av våra respondenter tror att det kan bero på att socionomer inte lär sig det från utbildningen, utan att vi är inlärda att sitta och lyssna på klienterna och inte själva vara den som tar plats i rummet och sälja våra tjänster. I utbildningen sker som vi tidigare har nämnt en socialiseringsprocess, där socionomer lär sig att hjälpa andra och inte framhäva sig själv. Dessa altruistiska drag finns i socionomutbildningen och förs över till studenterna. I det egna företaget kan det därmed bli en konflikt mellan viljan att hjälpa mot nödvändigheten att sälja. Det är en svårhanterlig konflikt bland våra respondenter och som några av dem inte hade tänkt på innan de startade företaget. Karin tycker att det är bekymmersamt att hela tiden behöva marknadsföra sig. När hon startade sitt företag visste hon vad hon kunde sälja och att hon var bra på det, hon lärde sig snabbt att det inte räcker utan att det också krävs marknadsföring, vilket kan vara energikrävande för egenföretagaren.

Under senare decennium har samhället utvecklats till att bli mer marknadsstyrt och det brukar kännetecknas av New Public Management där den offentliga marknaden har fått börja konkurrera med den privata (Svensson, 2008). Att marknaden givits ett större utrymme inom socialt arbete innebär alltså att privatpersoner ges en större möjlighet att välja utförare till sina tjänster och det i sin tur gör att företagarna i större utsträckning måste framhäva sig själva för att kunna få kunder.

För småföretagare kan konkurrensen bli extra tuff då de måste slå sig in på en stor marknad och tävla mot större företag. För några av våra respondenter har denna hårda konkurrens blivit ett problem. En respondent har varit med om offentliga upphandlingar där "de stora drakarna" (Emelie) slår ut småföretagarna eftersom de kan dumpa priserna bara för att få uppdragen. Liknande upplevelser har kommit fram i en undersökning gjord av Sätre Åhlander (2006) där de visar svårigheterna för enmansföretag att konkurrera mot de större och mer etablerade företagen

... upplevelsen av att det är ”brödrakärt” med offentlig upphandling, att statliga myndigheter upphandlar av dem som de handlat med förut och att det inte är någon idé att över huvudtaget offerera (Sätre Åhlander, 2006:78)

Ett annat tecken på att konkurrensen på marknaden kan vara tuff märkte Anna

När jag kom ut som självständig men en teamarbetare, då kom jag ut i företagarevärlden utan att tänka på att det handlar om business, man brukar säga att det kallas tjuvarnas marknad, det hade jag ingen tanke på. (Anna)

Hon upplevde att hon var tvungen att hålla hårt i sina egna idéer då det annars är lätt att andra använder dem. Sammanfattningsvis blir det så att som egenföretagare och entreprenör är det viktigt att kunna sälja sina idéer och samtidigt vara försiktigt så att de inte hamnar i fel händer, det är då det kan bli ”tjuvarnas marknad” som Anna har upplevt i sitt företag. Upplevelsen om konkurrensen skiljer sig dock åt mellan respondenterna. De flesta är medvetna om att det finns en konkurrens men att den är hanterbar, Karin uttrycker det som att man får ”gilla läget”. Siv anser att det är nyttigt att det finns en konkurrens då hon som handledare bör bli bortvald och inte stanna för länge på ett ställe.

Marknadsföringen kan alltså för många upplevas som påfrestande men samtidigt nödvändig för att företaget ska kunna nå ut till rätt målgrupp. Flera respondenter ser marknadsföringen som ett nödvändigt ont, det är en börda som de helst vill slippa men ändå måste förhålla sig till. För några behövs inte marknadsföringen eftersom de genom upphandlingsavtal får uppdrag tilldelade sig. Några av våra respondenter har dock känt att marknadsföringen har varit tuff, en av respondenterna uttrycker sig såhär

... jag orkar inte hålla på och marknadsföra och jobba med att sälja in mig och ragga uppdrag och så ville jag ju förbättra ekonomin då helt enkelt, så då la jag ut en intresseanmälan till olika sådana här bemanningsföretag så fick jag uppdrag. (Emelie)

Marknadsföringens svårigheter har gjort att flera av respondenterna har sökt efter andra lösningar.

Tillbaka till en organisation

När osäkerheten blir för stor

Vi frågade våra respondenter om de kunde försörja sig på sitt företag och de gav olika svar på den frågan. Tre av dem försörjer sig helt och hållet på sitt företag och tycker att det fungerar bra. Tre av de andra är anställda samt har sitt företag på deltid, alla säger att de hade kunnat bedriva sitt företag på heltid om de hade velat men att de av praktiska skäl har valt att ha sitt företag på deltid. Lotta säger att hon aktivt har valt att ha sitt företag som en bisyssla då hon

tycker att tryggheten med att ha en fast inkomst från en anställning är viktigare än att vara egenföretagare. Återigen kan vi se denna balans mellan att vara egenföretagare och att tillhöra en organisation. Marknadens för- och nackdelar, det vill säga frihet och konkurrens ställs mot organisationens för- och nackdelar, det vill säga trygghet och byråkrati. En av våra respondenter hade däremot velat ha sitt företag på heltid men på grund av ekonomiska omständigheter har hon blivit tvungen att ha en anställning för att kunna fortsätta med sitt företag

I Dellgran och Höjers (2005a) undersökning arbetar endast 12 % heltid av de socionomer som bedriver eget företag medan i en enkätundersökning gjord av Akademikerförbundet SSR (2009), arbetar hela 83 % av 400 svarande egenföretagare heltid med sitt företag. I vår undersökning har vi dock kunnat utläsa att oavsett om de har blivit tvingade att bedriva sitt företag på deltid eller inte är det svårt som egenföretagare att få uppdrag. De i vår undersökning som är handledare har minst problem då deras tjänster upphandlas offentligt, detta gör att de aktivt slipper leta kunder. De andra får istället konkurrera mot större företag som kan justera sina priser och sätta lägre anbud. Karin tycker att det skulle införas ett "Botavdrag" så att fler människor skulle kunna vända sig till privata småföretagare för att få hjälp med sin hälsa. Att vara egenföretagare innebär en osäkerhet i att få kunder, vilket kräver att en flexibilitet och en öppenhet för att hitta andra lösningar (Östberg, 2003). Flera av våra respondenter har blivit tvungna att vara flexibla, det har inneburit att de har tagit till lösningar som att återgå till sina gamla organisationer eller blivit underleverantörer till bemanningsföretag eller skrivit samarbetsavtal med olika organisationer. De har hamnat tillbaka i en organisation, då tryggheten har lockat dem tillbaka. Samtidigt menar Svensson et al. (2008) att företagare aldrig är helt fria från organisationer då även egenföretagare är beroende av andra myndigheter.

Socialarbetare som arbetar utifrån sin egen privata verksamhet har på ett sätt löst gräsrotsbyråkratens dilemma, det finns ingen organisations regelverk att ansluta sig till, man står som privat inte i samma mellanposition. Ändå är man inte »fri«.
(Svensson et al., 2008:45)

Anledningen till att många av våra respondenter startade företaget var att de ville bort från en styrd organisation för att kunna bli mer autonoma i sin professionella roll. I realiteten har många dock insett att det har varit svårt att bli helt autonom och fri från en organisation. Antingen har våra respondenter gått tillbaka till en organisation eller så påverkas de av andra organisationer på den fria marknaden. Frågan är om det verkligen går att vara fri, något som för många var syftet med att starta eget företag?

DISKUSSION

Går det att vara socionom och egenföretagare?

När vi har berättat för vår omgivning att vi skriver om socionomer som har startat eget företag har reaktionerna varit frågande, finns det verkligen socionomer som är egenföretagare? Redan i problemformuleringen lyfte vi frågan om det går att vara socionom och egenföretagare genom Palmås citat där han menar att det sociala och företagande är två motpoler till varandra. Vi har genom vår undersökning kunnat konstatera att det finns socionomer som har eget företag och att de själva inte upplever det som en konstig kombination. Trots våra respondenters självklarhet i att vara egenföretagare menar de dock att andra kan uppfatta deras val med skeptiska synpunkter. En del undrar om det verkligen går att ta betalt för tjänster inom socialt arbete och vissa arbetsgivare ser en viss svårighet i att hyra in socionomer som konsulter. Fast socionomer finns som egenföretagare kan stötestenen ligga i att andra inte uppfattar dem som egenföretagare. Vi har funderat på om denna skepticism finns inom andra yrkesgrupper? Finns det liknande svårighet för till exempel en läkare som är egenföretagare. Vi tror inte det. Beror det då på professionens styrka och etablering? Har socionomer en svagare profession och därför svårare att ta sig fram som egenföretagare eftersom kunden kan uppfatta socionomens tjänster som otydliga? Eller är det enbart så att organisationer är gammalmodiga och inte förstår vinningen i att ta in en privat utförare istället för att anställa eller hyra in via bemanningsföretag?

Anledningarna till att våra respondenter har startat eget företag har varit att de har velat bort från styrda organisationer och de har velat uppnå en högre autonomi, trivsel och få en chans att utvecklas individuellt i företaget. Målet är inte att uppnå en högre status eller att tjäna pengar. Vi har kunnat se att flera av våra respondenter har haft svårt att ta betalt och sätta prislappar på sina tjänster vilket kanske i slutändan kan stjälpa företaget. Detta tror vi kan bero på att de inte identifierar sig som företagare med vinstintresse utan att de istället identifierar sig med sin profession. I vår undersökning har vi sett att socionomer som startar eget företag måste nischa sig inom ett visst område inom socialt arbete. Det räcker inte att gå socionomutbildningen utan vidareutbildning och arbetslivserfarenheter inom specifika områden krävs för att kunna starta eget företag. Nischen som egenföretagare har medfört att de känner att de har fått en tydligare professionell roll i sitt företag och att flera av de begrepp som kännetecknar en profession som till exempel kunskap, jurisdiktion och diskretion uppfylls. Företaget gör även att deras autonomi förstärks. Med hjälp av vår empiri och

forskning har vi kunnat utläsa att eget företagande kan ses som en form av professionaliseringsstrategi.

Forskning har visat att socionomer har en obalanserad professionalisering, socionomer som vill klättra i socionomkarriären drar sig till områden där de har möjlighet att professionalisera sig till exempel inom terapi. Terapi och handledning är områden som vi har sett att det finns större möjlighet att bedriva företag inom. Vi undrar om denna obalanserade professionalisering bland socionomer kommer att påverka att allt fler socionomer väljer att starta eget företag? Idag är de en relativt liten grupp men om företaget kan ses som en form av professionalisering tror vi att fler kommer att lockas till att starta eget företag. Socionomutbildningen är en populär utbildning och vi har sett bland studenterna i vår klass att flera av dem verkar vara intresserade av att vidareutbilda sig efter socionomexamen. Detta tror vi beror på att vi idag lever i ett samhälle som vi anser är mer individualistiskt styrt, där människor vill framhäva sig själva. Vi tror också att det kommer att medföra att allt fler kommer att vilja professionalisera sig även inom socionomyrket i framtiden. Det här är våra spekulationer om hur framtiden skulle kunna arta sig om det inte skulle ske en förändring på organisationsnivå inom de organisationer där socionomer till stor del arbetar. Om socionomer likt andra professioner skulle ha möjlighet att stegra i en organisation tror vi att fler hade valt att göra det. Istället byter socionomer arbetsplatser för att kunna komma vidare i sin karriär. Att se det som en professionaliseringsstege skulle kunna leda till att ändstationen eventuellt blir ett eget företag.

Frihetens pris

Att vara egenföretagare upplever många som en frihet, de kan bestämma över sin arbetsdag och sin arbetsbelastning samtidigt som friheten har ett högt pris. Som egenföretagare innebär det att en marknad kommer på köpet, de måste slå sig in på den och marknadsföra sig för att kunna få kunder. Marknadsföring kan vara svår för socionomer utifrån två faktorer, dels att det tar tid och resurser att marknadsföra sig och dels att det finns en etisk konflikt för socionomer. Socialt arbete präglas av altruistiska drag där socionomer ska hjälpa andra osjälviskt, det blir då en konflikt i att företagaren måste rikta blickarna mot sig själv istället. Som egenföretagare får de också lära sig att leva mer otryggt ekonomiskt, till skillnad från att vara anställd och ha en fast inkomst varje månad kan det istället vara en berg- och dalbana för egenföretagare. Friheten har därmed ett högt pris och flera av våra respondenter har därför valt eller blivit tvingade att ha en anställning vid sidan om sitt företag för att få en jämn

inkomst, samtidigt som de bedriver sitt företag. I slutet av analysen ställde vi oss frågan om friheten till viss del försvinner när de återgår till en organisation som var anledningen till att de från början valde att starta eget företag? Vi tror att friheten och den självständighet som egenföretagaren drömmer om i realiteten har ett högt pris och att den är svår att uppfylla. Vi har i vår undersökning kunnat se att det inte går att vara helt fri och oberoende. Detta för att egenföretagaren styrs av marknaden och om egenföretagaren går tillbaka till en organisation tappar han/hon delar av sin autonomi.

Förslag till vidare forskning

Vi har undersökt socionomer som har startat enmansföretag, detta är som vi nämnt en liten grupp i dagsläget. Något som växer desto mer är större privata verksamheter inom socialt arbete. Det skulle vara intressant att undersöka hur det påverkar socionomens profession att arbeta i dessa större privat verksamheter jämfört med offentliga? Finns det tendenser till att fler kommer att arbeta i privat regi? Finns det fler karriärvägar i privata verksamheter jämfört med offentliga?

REFERENSER

Abbott, A D. (1988). *The system of professions: an essay on the division of expert labor*. Chicago: Univ. of Chicago Press

Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Brante, T. (2009) "Vad är en profession? – Teoretiska ansatser och definitioner" I Maria Lindh (red.) *Profession och vetenskap - idéer och strategier för ett professionslärosäte: artiklar sprungna ur en seminarieserie vid Högskolan i Borås våren 2009*. Borås: Högskolan i Borås

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Carey, M. (2008) "What difference does it make? Contrasting organization and converging outcomes regarding the privatization of state social work in England and Canada." *International Social Work*, 51, 1, 83-94

Dellgran, P. & Höjer, S. (2000). *Kunskapsbildning, akademisering och professionalisering i socialt arbete*. Diss. (sammanfattning) av båda förf. Göteborg : Univ., 2000

Dellgran, P. & Höjer, S. (2005a) "Privatisation as professionalisation? Attitudes, motives and achievements among Swedish social workers" *European journal of social work*, 8, 1, 39-62

Dellgran, P. & Höjer, S. (2005b). "Rörelser i tiden: professionalisering och privatisering i socialt arbete" *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2-3, 246-267

Freidson, E. (2001). *Professionalism: the third logic*. Chicago: University of Chicago Press

Kullberg, K. (2011). *Socionomkarriärer [Elektronisk resurs] : om vägar genom yrkeslivet i en av välfärdsstatens nya professioner*. Diss. (sammanfattning) Göteborg : Göteborgs universitet, 2011. Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/25478>

Liljegren, A., Dellgran, P. & Höjer, S. (2008) "The heroine and the capitalist: the profession's debate about privatisation of Swedish social work" *Journal of social work*, 11, 3, 195-208

May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

McDonald, C., Harris, J. & Wintersteen, R. (2003) "Contingent on context? Social Work and the State in Australia, Britain, and the USA" *British journal of social work*, 33, 191-208

Molander, A. & Terum, L. I. (2008) "Profesjonsstudier - en introduksjon". I Anders Molander & Lars Inge Terum (red.) (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Norén, L. (2006) "Inträdesbarriärer på offentliga marknader". I Elisabeth Sundin & Annette Thörnquist (red.) *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Parsons, Talcott (1964). *Essays in sociological theory*. Rev. ed. New York: Free Press of Glencoe; Collier-Macmillan

Palmås, K. (2003). *Den barmhärtiga entreprenören: från privatisering till socialt företagande*. Stockholm: Agora

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Sundin, E. (2006) "Anställda startar eget - gammal företeelse ny skepnad". I Elisabeth Sundin & Annette Thörnquist (red.) *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Sundin, E. & Thörnquist, A. (2006) "Inledning" I Elisabeth Sundin & Annette Thörnquist (red.) *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Sundin, E. & Thörnquist, A. (red.) (2006). *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Svensson, L. G. (2008) "Profesjon og organisasjon". I Anders Molander & Lars Inge Terum (red.) (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Sätre Åhlander, A-M. (2006) "Företagande som bieffekt - Om utvecklingen från anställd till företagare som en del av den pågående samhällsomvandlingen". I Elisabeth Sundin & Annette

Söderström, L. (red.) (2001). *Privatiseringens gränser: perspektiv på välfärdspolitiken*. 1. uppl. Stockholm: SNS Förlag

Thörnquist (red.) *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Wingfors, S. (2004). *Socionomyrkets professionalisering*. Diss. Göteborg : Univ., 2004

Österberg J. (2003) "Att dansa på lina - egenföretagsamhet inom social- och hälsovård" *Nordisk socialt arbeid*, 2, 82-90

Österberg, J. (2006) "Entreprenörskap inom social- och hälsovårdssektorn i Finland". I Elisabeth Sundin & Annette Thörnquist (red.) *När anställda blir företagare: studier om företagande i ett strukturomvandlings- och arbetsmarknadsperspektiv*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Elektroniska referenser

Akademikerförbundet SSR "Egenföretagare" (elektronisk), *Akademikerförbundet SSR:s officiella hemsida* <<http://www.akademssr.se/egenforetagare4b98c1e63e329>> (2012-05-03).

Göteborgs universitet (2007) "Professionsdriven privatisering? En studie av socialt arbete i privata former." (elektronisk), *GU:s officiella hemsida* <http://www.socwork.gu.se/forskning/PETER_professioinsdriven/> (2012-04-27).

Regeringen (2010) "Att förenkla för företagen - framtiden" (elektronisk), *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://www.regeringen.se/sb/d/5720/a/146604>> (2012-04-25).

Regeringen (2008) "LOV att välja - Lag Om Valfrihetssystem" (elektronisk) *Regeringskansliets officiella hemsida* <<http://www.regeringen.se/sb/d/10057/a/99454>> (2012-03-16)

Sveriges akademikers centralorganisation "Socionom. Var och hur kan man arbeta?" *SACO:s officiella hemsida* <<http://www.saco.se/Yrken-A-O/Socionom/>> (2012-04-10)

Vetenskapsrådet, "Forskningsetiska principer inom humanist - samhällsvetenskaplig forskning" (elektronisk), *VR:s officiella hemsida* <http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf> (2012-03-16).

BILAGA 1

Informationsbrev

Socionom och eget företagande

Författare: Amanda Haraldsson, soc08aha@student.lu.se, mobil. 0733-725718 och

Jennica Bjurman, sop09bj@student.lu.se, mobil. 0709-235462

Handledare: Karin Kullberg, karin.kullberg@soch.lu.se, tel. 046-2220423

Hej!

Vi är två socionomstudenter från Lunds Universitet som kommer att skriva vår kandidatuppsats (15hp) under våren 2012. Vår uppsats kommer att handla om socionomer som har valt att starta eget företag och vad det betyder för socionomers profession samt vilka för- och nackdelar som upplevs av Er som företagare.

För att kunna studera detta ämne är vi intresserade av att träffa Er för en intervju. Det insamlade materialet kommer vi att behandla utefter vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket innebär att vi kommer att aidentifiera Er och ert företag i uppsatsen. Det innebär dessutom att endast vi författare till uppsatsen och vår handledare kommer att ta del av materialet. Efter att uppsatsen har blivit godkänd kommer materialet att förstöras.

Deltagandet i studien är frivilligt och Ni kan när som helst avbryta. Vi skulle uppskatta om Ni vill medverka i vår studie och bidra med Er kunskap inom ämnet. Vi är medvetna om att Ni kan ha ont om tid och vi är därför flexibla angående var och när intervjun kan ske.

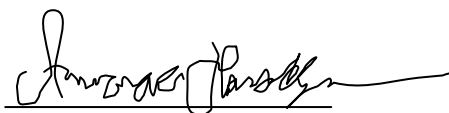
När uppsatsen är tryckt kommer Ni att erbjudas ett exemplar.

Om Ni har några frågor eller funderingar så är Ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare via mejl eller telefon.

Vänliga hälsningar

Jennica Bjurman

Amanda Haraldsson

BILAGA 2

Intervjuguide

Introduktion

- Tacka intervju personen för att den ställer upp i vår studie
- Presentera oss, syfte med uppsatsen, går det bra med inspelning?
- Har intervju personen några frågor innan intervjun?

Tema: 1: Bakgrund

- Kan du berätta om vad du har för utbildning? När och var studerade du till socionom?
- Har du studerat något utöver socionomutbildningen? Vad var anledningen till det i så fall? När gjorde du det?
- Hur länge har du arbetat som socionom? När tog du din examen?
- Kan du berätta om dina arbetslivserfarenheter? Vad har du arbetat med tidigare? Hur länge?

Tema 2: Om företaget

- När startades företaget?
- Vad arbetar du med?
- Vilka är dina klienter/målgrupp/samarbetspartner? Hur ser ert förhållande ut? Hur påverkar det klienterna?
- Hur ser en vanlig dag ut?
- Hur mycket arbetar du?

Tema 3: Varför startades företaget?

- Var arbetade du innan du startade eget företag?
- Trodde du att när du gick på socionomutbildningen att du skulle starta eget företag? Pratades det om eget företagande under utbildningen?
- Vad var anledningen till att du startade ett eget företag?
- Vilka mål/visioner har/hade du?
- Vad ser du för fördelar/förmåner med att ha eget företag? (status, lön, handlingsutrymme)
- Finns det några nackdelar/svårigheter? (bokföring, ensamt)
- Kan du försörja dig på ditt företag? (annat arbete vid sidan om?)

Tema 4: Rollen som egenföretagare

- Kan du beskriva din professionella roll?
- Har din professionella roll ändrats sedan du startade eget?
- Hur tycker du att det går att kombinera att vara socionom och egen företagare?
- Kan du se att ditt val att starta eget företag har varit en form av professionalisering, ett sätt att specialisera sig?
- Hur ser marknaden ut som egen företagare i din bransch? Hur ser konkurrens ut till den privata/ offentliga sektorn? Ekonomisk förening?
- Hur upplever du andras syn på företaget?

Tema 5: Framtid och större perspektiv på eget företagande

- Hur ser du på företagande inom socionomyrket? (framtiden)
- Vad tror du att det finns för anledningar till att det blivit ett ökat företagande/privatisering inom socialt arbete?
- Tror du att fler socionomer kommer att arbeta inom den privata sektorn?
- Hur tror du att det påverkar klienterna att komma till en privat verksamhet istället för en offentlig? (kundval)
- Hot om uppköp från stora företag?
- Funderar du på att återgå till offentlig sektor? Varför?

Summering

- Fråga om de har några frågor?
- Fråga om det går bra att kontakta dem igen om vi har ytterligare frågor?
- Tack för att du har deltagit i vår studie!